

УДК: 378.937+378.126+378.14

Яновська Лариса Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки
Державний заклад: «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського», м. Одеса
larisayanovskaya@ukr.net

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

Анотація. У статті розглядаються особливості формування умінь етнокультурної діяльності у майбутніх учителів історії засобами історичної освіти; розкрито значущість етнокультурної діяльності вчителя на уроках історії; визначено мету, представлено модель підготовки майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності, з визначенням основних компонентів, як-от: пізнавального, процесуального, контролюючого.

Ключові слова: етнокультурна діяльність; етнопедагогіка; етнокультурні уміння; історична освіта; полікультурне середовище.

Постановка проблеми. Україна – держава, яку населяють представники понад 100 національностей. На даному етапі розвитку Української держави гостро постає питання збереження та розвитку етнічної самобутності національних меншин, що проживають на її території. Неналежна увага з боку держави по цьому питанню може привести до міжетнічних конфліктів. Одним із головних осередків де можна проводити роботу щодо підвищення рівня етнокультури є школа. І велика відповідальність за цей пласт роботи в загальноосвітній школі покладається на вчителя історії який самим історичним змістом уже може виховувати учнів у руслі розуміння та поваги до людей різних національностей, що проживають на території України та на території того регіону де вони навчаються.

Актуальність нашого дослідження підтверджується суспільним замовленням формування особистості майбутнього вчителя історії, толерантного до багатонаціонального українського суспільства. Українському суспільству притаманна багатоетнічність, багатоконфесійність тобто культурна різноманітність, що має багатовікове історичне коріння. Студентські групи в ВНЗ та класи в загальноосвітніх навчальних закладах в Україні завжди були і є багатоетнічними, що призводить до проблем міжкультурної взаємодії, міжкультурного діалогу. Тому,

на нашу думку, формування умінь етнокультурної діяльності майбутніх учителів історії в умовах педагогічного ВНЗ засобами історичної освіти об'єктивно відповідає законам розвитку національних відносин, забезпечує консолідацію народів на істинно демократичній основі і підтримку патріотичних почуттів українців, сприяє співпраці народів що проживають в Україні на основі загальнолюдських моральних цінностей.

Аналіз змісту навчального - виховного процесу педагогічних вищих та загальноосвітніх навчальних закладів показує, що є проблема підготовки вчителів до етнокультурної діяльності які б володіли сучасними знаннями і технологіями етнокультурної освіти в сукупності з етнопедагогічним досвідом. Сучасні педагогічна та історична науки і практика недостатньо розглядають питання підготовки майбутніх учителів історії до проектування освіти з врахуванням етнічних і полікультурних особливостей регіонів. Тому, потребує переосмислення ролі історичної освіти у поліетнічному середовищі. Відповідно до цього навчально-виховний процес повинен бути зорієнтований на засадничі цінності як національного виховання так і на ті ж самі, що і більшість членів того чи іншого суспільства.

Цілеспрямована організація освітнього процесу спрямованого в етнокультурному напрямку може сприяти результативності як національного виховання так і формуванню толерантних взаємовідносин між різними етнічними групами.

Аналіз науково-педагогічних робіт показав, що питання взаємодії між студентами, учнями в полікультурному середовищі досліджували багато науковців. Так, в роботах С.І. Гончаренка та Ю.І. Мальованого простежуються спроби знайти співвідношення між національним і інтернаціональним вихованням молоді, пропонуються шляхи взаємодії всіх націй і народностей, що проживають на території України [1, 5]. Задля запобігання міжетнічних конфліктів О.І. Гуренко пропонує пошук ефективних шляхів взаємодії різних етнокультур на рівні освітньої, кадрової та молодіжної політики регіонів [2, 1]. В дослідженнях О.О. Сакалюк зазначається, що Україна є полікультурною державою і стан культурного

розмаїття всіх регіонів України вимагають підготовки вчителів історії здатних працювати в такому середовищі [4, 204]. П.І. Підкасистий в своїх роботах наголошував, що використання методів етнографічних, етнолінгвістичних, археологічних, етнопсихологічних та соціальних будуть сприяти ефективнішій підготовці майбутніх учителів до етнокультурної діяльності в школі [3, 466].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу ми дійшли висновку, що науковці не в повному обсязі розглянули питання підготовки майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Також мало існує досліджень щодо використання змісту історичної освіти в вихованні гуманності у дітей на основі етнокультури.

Тому, **метою** нашого дослідження була розробка, наукове обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності з використання в навчальному процесі змісту історичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Вчитель історії має володіти знаннями і вміннями в галузі етнопедагогіки, педагогіки міжнаціонального спілкування, які визначають основи діалога культур в дитячому колективі; регіональної етнопедагогіки, яка демонструє традиції виховання в певному регіоні з врахуванням етносу, що населяє регіон, особливостей регіонального підходу в побудові виховного процесу; крос-культурної психології, що дозволяє виявити і вивчити спільні і відмінні риси в психології дітей, які належать до різних культур і етносів, встановити їх біологічні, соціокультурні, екологічні і психологічні особливості; соціології, культурології, філософії, етномистецтва, антропології, що розкривають зміст соціального і культурного досвіду етносів.

Вчитель повинен володіти навичками: спілкування з дітьми різних етногруп; виявляти проблеми при адаптації дітей, які опинилися в новому етносередовищі; надавати допомогу в адаптації таких дітей; прогнозувати міжетнічні конфлікти в дитячому колективі; організації народного ігрового дозвілля; організації дозвілля народних свят.

Для вирішення поставлених задач ми використовували такі наукові методи в підготовці майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності: аналіз проблеми

на основі вивчення психолого-педагогічної, філософської та методичної літератури (студенти писали реферати, курсові роботи, ЕССЕ з проблеми, як-от: «Релігійні свята народів які населяють південь України», «Сімейні традиції, звичаї, обряди різних етносів», «Ігри народів що проживають на території України» тощо); аналіз навчальних програм вищого навчального закладу (народознавство, антропологія, культурологія, філософія, соціологія, педагогіка, етнопедагогіка тощо) з виділенням тем, що розкривають етнокультурну складову регіону, також аналіз навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів задля виділення тем з курсу історії України які можна використовувати в етнокультурній діяльності класу; спостереження під час педагогічної практики за діяльністю учителів історії, учнів, батьків з проблеми (бесіди з дітьми, вчителями, батьками, анкетування, ранжування).

Освітні програми вищого навчального закладу, які містять етнокультурну складову є аспектом реалізації етнопедагогічного компонента і містять комплекс прийомів і методів педагогічної діяльності направленої на підготовку майбутнього вчителя історії до етнокультурної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

На основі основних освітніх програм нами було розроблено модель підготовки майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності в яку ввійшли такі структурні компоненти, як: пізнавальний, що формував базові знання у студентів про етноси, що населяють різні регіони України їх культуру, традиції; процесуальний – формування конкретних умінь з використанням в практиці набутих знань, застосування відповідних методів і форм роботи, уміння планувати навчально-виховну діяльність з тематикою етнопедагогічної спрямованості; контролюючий компонент дозволив вести постійний моніторинг відповідності поставлених задач поставленій меті, відображав ефективність використовуваних засобів, методів, форм і прийомів в напрямку етнокультурної діяльності вчителя.

На основі базової моделі студенти розробляли свою модель «Україна багатонаціональна держава». Основними позиціями моделі були: 1. Ціннісна основа моделі (принципи пов'язані з шкільним курсом історії (теми на базі яких

можна здійснювати етнокультурну діяльність). 2. Основні види діяльності і їх зміст (напрями, основні заходи в навчально-виховному процесі направлені на виховання у дітей толерантного ставлення до людей іншої національності (як на уроках історії так і в позаурочний час). 3. Структура моделі (визначення суб'єктів навчально-виховної системи; роль кожного суб'єкта; зв'язки суб'єктів). 4. Модель управління. 5. Нормативно-правове забезпечення моделі. 6. Програма реалізації.

Розробка таких моделей дає можливість майбутнім учителям історії поетапно розписати свою діяльність направлену на виховання у дітей гуманного, толерантного ставлення до дітей іншої національності які навчаються поряд з ними.

Висновки. Отже, етнокультурна освіта через історичну освіту сприяє готовності майбутніх учителів історії вивчати культуру різних народів з метою комфортного існування в поліетнічному середовищі, усвідомлювати взаємовплив народів, усвідомлювати соціальні процеси, аналізувати та систематизувати знання про етнічні культури, знаходити в них спільне і відмінне, проявляти національну та релігійну терпимість, поважати мову та культуру інших народів задля застосування набутих знань в професійній етнокультурній діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. І. Соціально-педагогічні проблеми розбудови української школи / С. І. Гончаренко, Ю. І. Мальований // Рідна школа. – 1993. – №4. – 56 с.
2. Гуренко О. І. Етнічна толерантність та методи її вивчення. / О. І. Гуренко // Проблема сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. Збірник наукових праць Кримського гуманітарного університету. – 2008. – №19. Ч. 1. – С. 18-22
3. Підкасистый П.И. Педагогика. / П.И. Підкасистый. – М., 1996. – 465 с.
4. Сакалюк О.О. Сучасні підходи до вивчення проблем полікультурного освітнього середовища /О.О.Сакалюк. // Наука і освіта: наук.-практ.журн. ПНПУ ім. К.Д.ушинського. Одеса: ПНПУ ім. К. Д.Ушинського. – 1997. – № 3. – С. 204-207

Рецензент

Курлянд З.Н. – д. пед. н, проф.

Стаття надійшла до редакції – 18.01.2016

ФОРМИРОВАНИЕ УМЕНИЙ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИСТОРИИ

Яновская Лариса Григорьевна

кандидат педагогических наук, доцент,

доцент кафедры всемирной истории и методологии науки

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», г. Одесса

larisayanovskaya@ukr.net

Аннотация. В статье рассматриваются особенности формирования умений этнокультурной деятельности у будущих учителей истории средствами исторического образования; раскрыто значение этнокультурной деятельности на уроках истории; определена цель, представлена модель подготовки будущих учителей истории к этнокультурной деятельности, с определением основных компонентов – познавательного, процессуального, контролирующего.

Ключевые слова: этнокультурная деятельность; этнопедагогика; этнокультурные умения; поликультурная среда.

FORMATION OF ABILITIES ETHNO-CULTURAL ACTIVITY AT THE FUTURE TEACHERS OF HISTORY

Larysa G. Yanovskaya

Ph.D., associate professor, assistant professor of world history and methodology of science

South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky

larisayanovskaya@ukr.net

Abstract. In the article the features of the formation of ethno-cultural skills activity at the future teachers of history by means of historical education is examined; the importance of ethnic and cultural activities in the lessons of history is described; purpose was defined, model of training of future history teachers to ethno-cultural activity is presented, the definition of the main components – the cognitive, procedural controlling.

Keywords: ethno-cultural activities; pedagogy; ethno-cultural skills; multicultural background.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Goncharenko S.I. Social pedagogical problems of development of Ukrainian schools / S.I. Goncharenko, Yu.I. Malovanyj // *Ridna shkola*. – 1993. – №4. – 56 p. (in Ukrainian)
2. Gurenko O.I. Ethnic tolerance and methods of study / O.I. Gurenko // *The problem of modern pedagogical education: pedagogy and psychology. Proceedings of the Crimean Humanitarian University*. – 2008. – № 19. P. 1. – P. 18-22 (in Ukrainian)
3. Pidkasistyj P.I. *Pedagogy* / P.I. Pidkasistyj – M., 1996. – 465 p. (in Russian)
4. Sakalyuk O.O. Modern approaches to studying the problems of multicultural educational environment / O.O. Sakalyuk // *Nauka i osvita*. Odesa – 1997. – № 3. – P. 204-207 (in Ukrainian)